

Tavoitteena saamenkielisten ja kulttuuriin pohjautuvien palveluiden laatu, vaikuttavuus ja saatavuus

SAAMELAISEN VANHUSTYÖN TYÖKALUPAKKI

- *Miten toimin, kun asiakkaana on saamelainen ikäihminen?*

Kehittämisen rakenteen avulla

Haettiin saamelaisten parissa tehtävään vanhustenhuoltoon sellaiset **työmallit**, jotka takaavat kotipalvelussa, palveluasumisessa, tehostetussa palveluasumisessa ja laitoshuollossa sen, että saamelaisen ikääntyneen **kielelliset ja kulttuuriset oikeudet** toteutuvat.

- Hyvän hoidon ja hoivan tavoitteena on, että iäkkäiden saamelaisten oma kieli ja kulttuuri huomioidaan kaikissa hoito- ja hoivapalveluissa.
- Saamelaisen vanhustyön asiakas voi paremmin silloin, kun palvelut toteutetaan saamelaisten arvojen mukaisesti ja saamen kielellä.

Saamelaisen vanhustyön työkalupakki on tehty avuksi henkilöstölle, joka työskentelee saamelaisten ikääntyneiden parissa. Sisältö perustuu pitkälti kokemuseräiseen tietoon, jossa asiantuntijoina ovat toimineet saamelaisten kotiseutualueen saamenkieliset sosiaali- ja terveysalan työntekijät.

Työkalupakin avulla

- Saamen kieli ja kulttuuri tulevat näkyviksi hoitotyössä. Oman taustan merkitys ja hoitotyön laatu korostuvat.
- Henkilöstö huomioi paremmin saamelaisen ikääntyneen tarpeet ja asiakas saa mahdollisuuden vaikuttaa omaan hoitoonsa kotipalvelussa, palveluasumisessa, tehostetussa palveluasumisessa ja laitoshoidossa.
- Henkilöstö saa käytännön tietoa siitä, miten saamelainen ikääntynyt ihminen voi säilyttää ja ylläpitää kieltään, kulttuuriaan ja identiteettiään.
- Ohjekirjaseen avulla työyhteisöön tuleva työntekijä voidaan helposti perehdyttää.
- Työkalupakista saa helposti ja nopeasti käsityksen siitä, mitä saamelaisen vanhustyö työpaikalla tarkoittaa.
- Saamelaisen ikääntyneen ja omaisten vaikutusmahdollisuudet hoitoon paranevat.
- Jokaisen luvun kohdalla on saamelaisten kotiseutualueella tehtävää vanhustyötä koskevaa tietoa ja ohjeita. Lisäksi on tila, johon työpaikkakohtaisia käytäntöjä voi täydentää.

Tavoitteena saamenkielisten ja kulttuuriin pohjautuvien palveluiden laatu, vaikuttavuus ja saatavuus

SAAMELAISEN VANHUSTYÖN TYÖKALUPAKKI

- Miten toimim, kun asiakkaana on saamelainen ikäihminen?

Saamelaisen vanhustyön työkalupakin teemat

- 1. Kulttuuritausta**
 - Saamelaiset alkuperäiskansana
 - Saamen kielen ja kulttuurin merkitys hyvinvoinnille
- 2. Elämänhistoria, elämänehdot ja vuorovaikutus**
 - Saamelainen ikäntynyt ihminen - perheyhteisön voimavarana
 - Muistelu, tarinat, kertomukset ja joulut
- 3. Luottamuksellisen suhteen rakentaminen**
 - Saamelainen puhekielinen ja kommunikointitavat
 - Saamelaisten tottumusten ja menettelytapojen huomioiminen
- 4. Arjesta selviytyminen ja toimintakyvyn edistäminen**
 - Saamelaisen elämäntavan ja vuotuiskierron huomioiminen
 - Muistisairauden huomioiminen
 - Kuntouttava työote.
 - Terveysten ja hyvinvoinnin edistäminen
- 5. Saamelainen ikäntynyt vanhustenhuollon asiakkaana**
 - Palvelutarpeen selvittäminen
 - Hoito- ja palvelusuunnitelma
 - Kotihoidon asiakkaana
 - Siirtyminen kotoa palveluasumiseen /laitoshiin
 - Tehostetun palveluasumisen /laitoshoidon asiakkaana
 - Uskonto, kuolema ja surutyö
- 6. Sosiaali- ja terveydenhuoltohenkilöstö**
 - Saamen kielen käyttäminen
 - Työntekijän perehdyttäminen, ohjaus ja tukeminen
 - Sosiaali- ja terveydenhuoltohenkilöstön vastuu
 - Palveluista tiedottaminen

Palvelusuunnitelma

- taustatietolomake
- yhteisymmärrys ikäihmisen elämänpolun loppuvaiheesta
- tieto ja luottamus palvelutarjonnasta

Tilannekartoitus

- taustatietolomake (liite 5)
- asiakkaan oma kalenteri
- huomioidaan fyysinen ympäristö, sosiaaliset suhteet terveydentilan lisäksi
- sopimukset käytännöistä ja toimintatavoista

Vaikeuksien esiintuominen

- havainnointi kaikilla aisteilla
- asioita ei sanota suoraan
- aistiminen, milloin vaikeat asiat voi ottaa puheeksi
- kiertoilmaisuiden käyttö
- antaa vaikeuden hautua
- harkinta-aikaa ja miettimistä
- huolen hälventäminen

Aktiivinen, rohkea, ymmärtävä, sydäntellinen kommunikointi saamen kielellä

Tutuksi tuleminen

- kiireetön kohtaaminen
- kättely tavattaessa
- jutusteleminen
- aikaa turustumiseen ja suhteen luomiseen
- saamelaiskulttuuria arvostava suhtautuminen

Ansaittu luottamus

- aito läsnäolo
- aktiivinen, avoin kuunteleminen ja valmius kuulla kaikki
- rinnakkain puhuminen
- asiat esille tarinoiden kautta
- tarinaan sisältyvä opetus

Keskustelu toiminnan lomassa.

Helpompi puhua samalla

kun tehdään jotakin.

Kalvistelua ja ruokailu.

- luottamus elämän kierrokulkuun ja luonnollinen suhde kuolemaan
- kriisi- ja surutyö
- jälkihoito

Tavoitteena saamenkielisten ja kulttuuriin pohjautuvien palveluiden laatu, vaikuttavuus ja saatavuus

SAAMELAISEN VARHAISKASVATUKSEN ARJEN KÄYTÄNTÖJEN OPAS

- Miten toimimme arjen käytännöissä?

Työmallit tukevat henkilöstön osaamista kasvatustyössä, edistävät saamelaiden **kiellellisten ja kulttuuristen oikeuksien** toteutumista ja kaventaen alueellisia eroja.

- saamelainen kulttuuri ja perinnetieto siirtyvät lapsille
- lasten saamelainen identiteetti vahvistuu
- saamen kielet elpyvät ja siirtyvät uudelle sukupolvelle
- saamelainen perinteinen tieto siirtyy lapsille
- perheen, suvun ja yhteisön perinteinen merkitys lasten kasvatustuessa säilyy ja vahvistuu

Saamelaista päivähoitoa ohjaa saamelainen varhaiskasvatussuunnitelma, jonka juurruttamiseen SaKaste-hankkeessa keskityttiin.

Saamelaisen varhaiskasvatuksen rooli kielen, kulttuurin ja perinteisen tiedon siirtäjänä uusille sukupolville on merkittävä.

Tiövr!
Mon leám Má' rji.

Pyeri peivi.
Mun lam Váábu

Buorre beaivi.
Mun lean Aslat

Luontoyhteys

Kunnioitamme elämää, luontoa ja sen resursseja

Yhteisöllisyys

Tuemme jokaisen oikeutta kuulua johonkin

Perinteiset elinkeinot

Yhteys elämän-, luonnon- ja vuoden kiertoalkuun säilyy perinteisten elinkeinojen kautta

Kieli

Edistämme suullisen perintätiedon ja kielen siirtymistä sukupolvelta toiselle

Monikulttuurisuus

Kunnioitamme ihmisen oikeutta olla erilainen

Tasa-arvo ja ihmisyyys

Olemme tasa-arvoisia kohtaamisissa, päätöksenteossa ja töissä

Identiteetti

Kulttuuri-identiteettimme vahvistuu vuorovaikutuksessa oman ryhmämme kanssa

Kädentaidot, musiikki, kertosävel, taide ja ilmaisu

Tekeminen ja luovuuden kokeminen vahvistavat yhteenkuuluvuuden tunnetta

Yhdistävät kulttuuriset arvot

Miten opas toimii arjen käytännöissä?

- Työntekijöiden perehdytyksen ja vuorovaikutuksen työvälineenä.
- Pohjana yksiköiden lapsiryhmien vasulle*
- Pohjana lapsikohtaiselle vasulle
- Pedagogisen johtamisen työvälineenä.
- Oppaaseen kirjataan päiväkodin/kielipesän toiminta
- Kyseessä on jatkuva prosessi, jota kehitetään henkilöstön ja varhaiskasvatusyksikön tarpeiden mukaan

* varhaiskasvatussuunnitelma